

Kommer Putin helskinnet gennem coronapandemien?

Af Katri Pynnöniemi og Outi Helin

Rusland har haft vanskeligheder ved at tackle COVID-19. Siden pandemien begyndte, har Putin talt direkte til befolkningen flere gange end i hele hans hidtidige karriere.

Det er notorisk problematisk at evaluere forandring i autoritære politiske systemer. Der har længe været snak om en overhængende alvorlig krise i Ruslands politiske system, men det er vanskeligt, hvis ikke umuligt, nøjagtigt at forudsige krisens endelige form eller indtræffen. Lilia Sjevtsova, en kendt politisk forsker, opsummerer i maj situation Rusland i en artikel i *American Interest* således:

”Vi kan kun være sikre på, at et nyt russisk landskab spirer frem, som vi tålmodigt bør holde øje med. Det russiske system kan fortsat foreslå imiterede løsninger (at undgå at løse de reelle samfundsproblemer, men initiere en række

processer som imiterer forsøg på problemløsning, red.), der kunne lade det bevæge sig videre i en ukendt retning. Samtidig er det bristefærdigt af konflikter, der kan sprænge det i stykker. Roen er vildledende. Russerne bliver nødt til at begynde at overveje eksistentielle spørgsmål, inden den nye apokalypse kommer.”

Faktisk er forskere ganske enige om, at den vedvarende COVID-19-epidemi udgør en alvorlig udfordring for Ruslands nuværende politiske system.

Kombinationen af den betydeligt svækkede økonomi og det faktum, at systemet for politiske beslutningsprocesser, der er baseret på præsident Putins autoritet, har vist sig at være hult, eller i hvert fald vakkelvorn, udgør en ‘perfekt storm’, som kan undergrave selve regimets fundament.

Sandsynligheden for hurtig forandring mindskes – i det mindste på kort

Katri P. Pynnöniemi er en finsk professor i russisk og euroasiatiske studier ved Helinski Universitet. Hun er uddannet ph.d. i internationale relationer ved Tampere Universitet, Finland. Siden 2017 har hun været Mannerheim Chair of Russian Security Studies ved The National Defence University i Finland.

Outi Helin er forskningsassistent ved National Defense University i Finland.

sigt – af, at der ikke er en klar konkurrent til det nuværende system. På den anden side kan det ikke helt udelukkes, at den politiske elite vil miste kontrollen over situationen, og at landet som et resultat heraf vil ende i kaos.

For at vurdere den politiske virkning af COVID-19-krisen må vi undersøge de faktorer, der understøtter det nuværende systems evne til at håndtere den aktuelle krise og måske endda gør det muligt at styrke myndighedernes greb om samfundet.

Den spæde start

De russiske myndigheder annoncerede restriktive foranstaltninger og forskellige beredskabsforanstaltninger i slutningen af januar 2020.

En særlig regeringsinstitution, Operativt Hovedkvarter, blev oprettet for at overvåge situationen, og der blev udarbejdet en national beredskabsplan. På dette stadie indtager aflæggelse af situationsrapporter fra Det Operative Hovedkvarter en central rolle i den strategiske kommunikation. I forbindelse med disse møder fremhæver

myndighederne regeringens systematiske indsats og det fremragende samarbejde mellem centralregeringen og regionerne.

Man får indtryk af, at myndighederne har 'fuld kontrol' over situationen. Eksempelvis står der i den første offentlige situationsrapport (29. januar 2020), som Putin fik af Det Operative Hovedkvarter, at alle regioner allerede har planer for mobilisering af ressourcer til bekæmpelse af virussen. Kommunikationen på dette stadie gentager

idéen om centraliseret koordinering af offentlige myndigheders aktiviteter på grundlag af en sammenhængende plan. Dette stadie kan også beskrives som en imitation af aktivt at gøre noget. Regionale ledere indrapperer 'officielle tal' til Hovedkvarteret, der afspejler beredskabet i deres region, som premierministeren senere selv sår tvivl om.

Der sker en vending i myndighedernes kommunikation i begyndelsen af marts, da Det Operative Hovedkvarter mister sin rolle som en nøgleaktør og erstattes af Regeringens Koordineringsråd, ledet af premierminister Mikhail Misjustin, og Coronavirus Respons Arbejdsgruppe under det russiske statsråd, ledet af Moskva-borgmesteren Sergej Sobjanin, som dannes samtidigt. Ændringen begrundes med, at der er behov for tydeligere koordination af de føderale, regionale og lokale myndigheders aktiviteter og derved at 'tage kontrol over situationen'.

Fokus er på at opretholde magtbalancen mellem de politiske elitegrupper under krisen og krisens eventuelle forlængelse.

I praksis er oprettelsen af Koordineringsrådet et tegn på de tidligere omtalte foranstaltningers utilstrækkelighed. Et coronavirus-informationscenter bliver oprettet i kombination med Koordineringsrådet med det formål at styrke myndighedernes greb om krisekommunikationen.

Putin sætter sig i centrum

I dette tredje stadie sætter præsident Putin sig selv i centrum for ledelsen af coronakrisen. Dette gør han primært

gennem en række direkte taler til nationen og borgere og gennem afholdelse af digitale fjernmøder mellem regionale ledere og regeringen. Putin har i hele sin regeringstid kun fire gange tidligere talt til borgere på denne måde. Det er sket i forbindelse med nødsituationer (terrorangrebene i Dubrovnik og Beslan, Boris Jeltsins død og terrorangrebet i Nice i Frankrig). Talerne omhandler primært arbejde og økonomi, hvilket især fylder meget i den første tale i slutningen af marts.

På dette tredje stadie ændrer myndighedernes kommunikation fokus. Regeringens arbejdsgruppers rolle sendes i baggrunden, og i stedet bliver idéen om magtvertikalen central, altså en topstyret ledelse af krisen.

Dette afspejles i officielle budskaber med løbende henvisninger til præsidentielle ordrer, der hovedsageligt supplerer de foranstaltninger, som allerede er vedtaget eller planlagt af regeringen. To hovedlinjer kan skelnes i Putins krisekommunikation til myndighederne: På den ene side understreger han behovet for, at regering og administration handler 'som en enkelt mekanisme' i en krisesituation: professionelt og præcist.

Samtidig lægger han pres på individuelle beslutningstagere ved at kræve, at de handler uafhængigt under hensyntagen til regionernes særlige karakteristika. I denne henseende er Putins budskab til myndighederne og regionale ledere entydigt: formel gennemførelse af beredskabsplaner er ikke nok; de er nødt til at træffe effektive foranstaltninger. Putin understreger budskabet ved at pålægge regionale ledere og præ-

sidentens repræsentanter et personligt ansvar for gennemførelse af planerne.

Ingen garanti for regimeskifte

Indtil videre har COVID-19-krisen ikke ændret forvaltningslogikken bag det politiske system i Rusland. Kreml forsøger primært at sikre loyalitet fra de aktører, der er essentielle for dets egen position.

I praksis betyder dette også, at fokus er på at opretholde magtbalancen mellem de politiske elitegrupper under krisen og krisens eventuelle forlængelse. Det nuværende systems legitimitet styrkes ved hjælp af en trusselsdiskurs, hvor forskellige grupper bliver sat op

Kampen mod coronavirus kan muligvis midlertidigt forene russerne.

mod hinanden, hvilket skal forhindre en potentiel ansporing til en sammenhængende modstandsbevægelse, der kan sætte spørgsmålstegn ved Kremles handlinger eller byde sig til som et alternativ til Kremles magt.

Kampen mod coronavirus kan muligvis midlertidigt forene russerne, men vil det være muligt at vende tilbage til det 'belejrede citadel', hvis citadellens styrke har vist sig at være et luftkastel? Som i mange andre lande har krisen i Rusland i højere grad end tidligere synliggjort skellene mellem de velstående og de fattige i samfundet. Den ulige fordeling af levestandarder og ressourcer er et langsigtet problem, der kan udsættes gennem officiel kontrol og pleje af det eksisterende image. Dette vil sandsynligvis endnu engang være Kremles primære løsning.

Med andre ord, selvom COVID-19-epidemien er en stor udfordring for Kreml, er det fuldstændigt muligt, at statens ledere vil lykkes med at håndtere situationen på en sådan måde, at dens rolle som forfatter af systemets regler forbliver den samme – og endda styrkes.

Samtidig bør man huske på, at også de udviklingsmæssige forskelle mellem de forskellige befolkningsundergrupper og regioner er blevet stadigt tydeligere under coronakrisen. Den sociale stabilitet kan rystes, hvis vitale funktioner forstyrres betydeligt.

Det er imidlertid vanskeligt at identificere kendetegnene for 'betydelig forstyrrelse' i den russiske kontekst. Officielle coronatilfælde eller arbejdsløshedsstatistikker giver ikke nødvendigvis et pålideligt billede af situationen. For eksempel opererer en del af den erhvervsaktive befolkning i skyggeøkonomien, og er derfor ikke afspejlet i officielle statistikker. Derudover er det typisk for autoritære regimer, at information kan tjene som en indikator for loyalitet, og de afgivne oplysninger afspejler muligvis ikke den sande situation.

Udviklingerne i grænsefladen mellem teknologier til styring af mennesker og den politiske diskurs bør overvåges. Vil teknologiske eksperimenter, der blev udført under epidemien, blive en del af administrationens hverdag? Det kan antages, at den politiske ledelses behov for at kontrollere indlæg på sociale medier vil stige yderligere. Hvordan vil dette blive implementeret, og hvilken slags modstand vil det provokere? Den mulige eskalering af regionale forskelle er også en ubekendt i det store puslespil. På grund af en række ukendte faktorer forbliver formen og tidspunktet for Ruslands politiske transformation uvis.

○○○

Dette er en forkortet version af en forskningsrapport om Ruslands reaktion på COVID-19-krisen, der er blevet offentliggjort på finsk (juni 2020) i working papers-serien fra National Defense University of Finland.

Oversat fra engelsk af Ane Dalegaard Hansen.